

‘Legioni di imbecilli’

LA MAJORIA DELS ALARMISMES EN LES NOTÍCIES RELACIONADES AMB L’ALIMENTACIÓ I EL MEDI AMBIENT PARTEIXEN D’UNA BONA VOLUNTAT, PERÒ NO PODEM OBLIDAR QUE ESTEM PARLANT DE FALSEDATS

Fa unes setmanes li va tocar a l’oli de palma: les *legioni di imbecilli*, en afortunada expressió d’Umberto Eco, de les xarxes socials, van encaparrar-se en aquest tema. Les masses han tornat. Surten de la pantalla del mòbil, no dels carrers i les places, però continuen sent masses. Repeteixen el que mal interpreten a les tertúlies. Si la cosa és una mica —només una mica— complicadeta, malament rai. En un assaig amb un títol prou explícit, *A mathematician reads the newspaper*, el matemàtic John Allen Paulos mostrava fa uns anys fins a quin punt l’alarmisme de la immensa majoria de les notícies relacionades amb l’alimentació i el medi ambient es basen no sols en la tergiversació retòrica convencional, sinó també en acurades fal·làcies numèriques i, molt sovint, en veritables fraus científics de gran abast.

La majoria d’aquests fraus parteixen d’una sincera bona voluntat; creuen que amb el recurs a l’exageració o a la manipulació de dades, l’opinió pública reaccionarà i es conscienciarà dels terribles perills que amenacen la salut o el medi ambient. Aquesta bona voluntat s’ha de tenir en compte, naturalment, però no podem oblidar que estem parlant de falsedats i de disbarats expandits dia sí i dia també a través de les xarxes socials i dels mitjans de comunicació que les amplifiquen. Estem parlant, per tant, de ciutadans enganyats: el problema, en tot cas, no és epistemològic, sinó sobretot polític.

Paulos planteja la següent situació; imaginem-nos que una petita quantitat (una *pinta*: 480 cc) d’una substància supertòxica fos vessada enmig de l’oceà, i que, amb el temps, s’anés repartint uniformement per tots els oceans i mars de la terra. Algú se’n preocuparia? Evi-

FERRAN
SÁEZ MATEU

dentment, no: la desproporció entre el volum d’aigua de tots els mars i oceans de la terra i un recipient de la grandària d’una gerra de cervesa és literalment ridícula. Però què passa si ens posem a jugar amb l’aritmètica? Paulos calcula el volum aproximat de l’aigua dels oceans (una xifra de molts zeros) i el corelaciona amb el nombre de molècules de la *pinta* de substància supertòxica (una xifra també de molts zeros). Resultat: a cada *pinta* d’aigua oceànica *contaminada* hi hauria... 6.000 molècules de toxina. Ja tenim un titular d’aquells que posen els cabells eriçats: la fi del món s’apropa, *penitentiam agite!* Ja tenim *alarma social*. I des d’una lògica demoscòpica, ja tenim també decisions polítiques que tranquil·litzen el bon poble (decisiones que acabaran afectant-nos directament a vostè i a mi, malgrat ser conscients de la ridícula ximpleria que ha expandit —amb bona

voluntat— aquell titular). La pèrdua del paper *arbitral* de la ciència en la presa de decisions polítiques constitueix avui una de les amenaces més greus a les democràcies de les societats postindustrials.

Gluten, lactosa, oli de palma... Quants mesos duraran, aquestes dèries absurdes? Les seves conseqüències no són pas innòcues. L’octubre de 2016, un dels centres de referència en pediatria a nivell europeu, l’Hospital de Sant Joan de Déu, va alertar de l’augment de deficiències nutricionals greus en infants degut a aquest tipus de prejudicis pseudocientífics. És evident que l’oli d’oliva és millor, en tots els sentits, que l’oli de palma; però això no vol dir que les galetes normals i corrents siguin ara gairebé verinoses. Aquest tipus de carallotades han passat sempre, evidentment, però les xarxes socials —és a dir, les places virtuals on parlotegen les masses postmodernes— les han portat al paroxisme. Per separat, es tracta d’assumptes banals. El resultat global, no obstant, és ben preocupant: un espèc *totum revolutum* que ha entronitzat tota mena d’idees irracionals amb relació a l’alimentació i a la salut en general.

Poc abans de morir, Umberto Eco va ser dels pocs intel·lectuals que va tenir una resposta veritablement responsable —i rotunda— a aquesta situació insostenible a llarg termini. Tant si són transmesos oralment, com fa segles, com si circulen per Twitter, els disbarats són disbarats, i ens afecten a tots, no només als qui se’ls empassen. No pot ser que coses tan importants com l’alimentació o la salut pública depenguin d’idees que, molt sovint, fan paret amb l’analfabetisme funcional.

Escriptor i professor a la URL